

بسمه تعالی

معیشت عشایر لرستان

مقدمه

منابع اصلی معیشت عشایر لر دامداری، زراعت و باغداری، زنبورداری و پرورش ماهی می‌باشد. در حال حاضر معیشت عشایر لر به صورت چندمنظوره تبدیل گردیده است، به طوری که وابستگی کامل به دامداری دیگر پاسخگوی نیازهای معیشتی آنان نمی‌باشد. از آنجایی که تخریب مراتع در حیطة قلمرو منجر به کمبود علوفه مورد نیاز دام‌ها گردیده بنابراین آن‌ها برای تامین منابع مالی و تهیه علوفه به مشاغل دیگر روی آورده‌اند. لذا، تعدادی از این خانوارها به مشاغل مکمل دیگری از جمله زراعت، زنبورداری، پرورش ماهی، ... در کنار دامداری روی آورده‌اند. زندگی عشایر لر مانند سایر عشایر کشور متکی به تولیدات خود است، آنان از شیر دام‌های خود محصولات لبنی زیادی از جمله ماست، دوغ، کره، روغن، کشک و پنیر تولید می‌کنند. این محصولات بخش زیادی از معیشت عشایری را به صورت مستقیم (خود مصرفی) و یا غیرمستقیم (فروش) تامین می‌کند. علاوه بر این از این محصولات، برای تهیه غذاهای متنوعی که بیشتر به صورت ترکیبی با غلات و حبوبات استفاده می‌شود؛ شیربرنج، کشکینه (مخلوط خشک شده دوغ و گندم نیمه آرد)، چنگال (مخلوط نان و روغن و شیر خرمای انگور)، قره قروت، توف شیراز (مخلوط پنیر و شیر خرمای انگور و توف)، ماساوا (مخلوط جوشیده شده ماست و برنج)، رشیدی (دوغ کشک بو داده شده) و... از جمله این غذاها هستند. آنان برای تهیه گوشت، از دام‌های خود ذبح می‌کنند، و معمولاً پوست آن برای تهیه زیرانداز (پوست گوسفند) و مشک آب و دوغ (پوست بز) استفاده می‌کنند. منبع اصلی درآمد عشایر این منطقه از فروش بره، بزغاله‌ها و دام مازاد است که معمولاً در بهار و تابستان انجام می‌شود. عشایر لر از مو و پشم دام‌های خود صنایع دستی متعددی از جمله زیرانداز (نمد، گلیم و فرش)، لباس (کپنک نوعی جامه و کلاه)، جاجیم، چمدان و وسایل تزئینی منزل، ریسمان، طناب و از همه مهمتر سیاه چادر تولید می‌کنند، در بیشتر مواقع این تولیدات برای رفع نیازهای معیشتی است و به ندرت برای فروش است. نگاهی اجمالی به معیشت عشایر نشان می‌دهد که هر خانه عشایری یک کارخانه است. در ادامه اطلاعات تکمیلی بیشتری از تولیدات و معیشت عشایر لرستان ارایه شده است.

1- منابع درآمد عشایر استان لرستان

1-1-1- منابع اصلی

1-1-1- دامداری

دامداری منبع اصلی درآمد عشایر لر است، آنان برای معیشت خود بیشتر بر دام و تولیدات آن متکی‌اند. از گوسفند، بز و گاو برای تولید لبنیات، گوشت، پشم و مو استفاده می‌کنند. از اسب، قاطر و الاغ برای حمل و نقل و بارکشی استفاده می‌کنند. وضعیت دامداری و نوع دام عشایر استان لرستان در دو منطقه ییلاقی و قشلاقی در جدول زیر آمده است.

جدول میزان و سرانه دام عشایر استان لرستان

دام منطقه	خانوار عشایری	گوسفند و بره	بز و بزغاله	گاو و گوساله	اسب و کره اسب	قاطر (استر)	الاغ و کره الاغ	سرانه دام کوچک	سرانه دام بزرگ
ییلاقی	14638	860125	642562	28791	2612	4255	13793	102/6	1/9
قشلاقی	11200	700902	437296	24809	2035	3626	10595	101/6	2/2

منبع: سرشماری عشایر کوچنده، (1387)

جدول بالا نشان می‌دهد عشایر استان لرستان تمایل بیشتری برای نگهداری دام سبک دارند. در مناطق ییلاقی سرانه دام سبک بیشتر و در مناطق قشلاقی سرانه دام سنگین بیشتر می‌باشد.

33043	6986	32955	6203	84	783	14638	بیلاقی
29550	5800	29502	4822	48	978	11200	قشلاقی
2/2	0/47	2/2	0/42	0/005	0/05	-	سرانه بیلاقی
2/6	0/5	2/6	0/4	0/004	0/08	-	سرانه قشلاقی

منبع: سرشماری عشایر کوچنده، (1387)

میزان تولیدات زراعی عشایر استان به شرح جدول زیر است:

میزان تولیدات زراعی عشایر لرستان

مقدار (تن)	نوع محصول
15557	تولید گندم سالیانه
15523	تولید جوسالیانه
5032	تولید حبوبات سالیانه
7460	صیفی جات سالیانه

منبع: اداره کل امور عشایر لرستان

تولیدات زراعی عشایری بیشتر جنبه خود مصرفی دارد. عشایر گندم خود را به آرد تبدیل می‌کنند و برای تهیه نان از آن استفاده می‌کنند. آنان از جو و کاه و کلش مزارع به عنوان علوفه دام استفاده می‌کنند. صیفی‌جات (خیار، هندوانه، ...) و حبوبات (نخود، لوبیا،...) بیشتر جنبه خود مصرفی دارد و مازاد آن برای فروش در بازارهای محلی عرصه می‌شود. پس‌چر مزارع نیز به عنوان علوفه دام استفاده می‌شود.

زراعت عشایر لرستان - منطقه قلعه گل - قلمرو ایل پاپی

1-2- منابع فرعی

1-2-1- صنایع دستی

صنایع دستی حول آن نوع از کالاها و ابزارهای شکل گرفته‌اند که با توجه به شرایط ویژه کوچ، معمولاً مورد نیاز جوامع دیگر نیست و عمده مواد اولیه آن هم از محصولات دامی یا در دسترس عشایر تامین شده است. بنابراین صنایع دستی عشایر کاربرد خود مصرفی داشته و به دلیل ارتباط تنگاتنگ آن با زندگی عشایر، بسیار ویژه بوده است. سیاه چادر، چیت، ریسمان و... غیر از خود عشایر مصرف کننده دیگری نداشته است. زنان سهم عمده‌ای از دست بافت‌های عشایر را برعهده گرفته‌اند. به عبارت دیگر، نه تنها بافت بیشتر صنایع دستی به عهده زنان است، بلکه تقریباً تمام مراحل قبل از تولید نیز در این تقسیم کار اجتماعی، در استان لرستان جزء وظایف آن‌ها محسوب می‌شود. کار دستی مردان در جامعه عشایری استان، در تهیه ابزار کار و صنایع مربوط به چوب و سنگ و آهن (اسلحه) محدود می‌شود. به طور کلی صنایع دستی عشایر بیشتر توسط زنان و در اوقات فراغت آنان ساخته می‌شود و بیشتر حالت خود مصرفی دارد و در واقع نیاز عشایر را به بازارهای خرید برای وسایل منزل و پرداخت هزینه‌های

اضافی بر طرف می‌کند. وضعیت تولید صنایع دستی توسط عشایر استان و همچنین نوع وسیله ساخته شده در جدول زیر آورده شده است.

جدول وضعیت صنایع دستی عشایر استان لرستان

واحد	قشلاق			بیلاق			منطقه عشایری صنایع دستی
	مقدار فروش	مقدار تولید	تعداد کل خانوار	مقدار فروش	مقدار تولید	تعداد کل خانوار	
تخته	217	2483	473	278	5552	920	قالی، قالیچه و گبه
تخته	68	1553	192	70	1984	271	گلیم و زیلو
تخته	169	3288	326	232	4709	490	ورنی و جاجیم
تخته	0	491	2500	0	491	3579	پلاس (چادر)
مترمربع	71	15344	1257	75	17001	1640	حصیر
عدد	221	1687	465	226	1605	397	خورجین، توبره و مشابه
عدد	4	60	34	4	247	91	چوقا
جفت، عدد	25	240	39	34	921	120	کلاه، دستکش، جوراب، گیوه و پاپوش

منبع: سرشماری عشایر کوچنده (1387)

عشایر استان لرستان لرستان 5 درصد از صنایع دستی استان را تولید می‌کنند (اداره کل امور عشایر لرستان). تصاویر زیر نمونه‌هایی از صنایع دستی عشایر لرستان را نشان می‌دهد. عکس‌ها از سایت سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی لرستان بخش صنایع دستی عشایری گرفته شده است.

بافت سیاه چادر

قالی دست بافت

چیت بافی

گلیم دست بافت

2-2-1- شیلات

برخی از عشایر استان لرستان که چشمه‌های پر آب دارند، برای کمک معیشت خود استخر پرورش ماهی احداث کردند. طبق آمار و اطلاعات جهاد کشاورزی استان لرستان ظرفیت تولید استخرهای عشایری استان 631 تن می‌باشد.

1-2-3- طیور

عشایر طیور را بیشتر برای مصرف خانواده تولید می‌کنند و از گوشت، پر و تخم مرغ آن‌ها استفاده کرده که این باعث کاهش هزینه‌های خانوار خواهد شد. طبق آخرین سرشماری عشایر کوچنده (1387)، عشایر استان لرستان 289780 قطعه طیور دارند که معادل 35 درصد از طیور استان را شامل می‌شود.

2-4-1- زنبورداری

زنبورداری استان لرستان به واسطه دارا بودن خرده اقلیم‌های فراوان، مراتع وسیع با پوشش گیاهی متنوع، جنگل‌های سرسبز، کوهستان‌های مرتفع، و کشتزارهای گوناگون گرمسیری و سردسیری، محیط بسیار مناسبی برای پرورش زنبور عسل می‌باشد. میزان تولید این محصول در مناطق عشایری استان سالانه حدود 18 تن می‌باشد.

2- نوع و ساختار محل اقامت

عشایر کوچند لرستان از سرپناه‌های مختلف استفاده می‌کنند، سیاه چادر، چادرهای برزنتی و پلاستیکی، کپر، کولا، ساختمان‌های سنگی و کاه و گلی نمونه‌هایی از این سرپناه‌هاست. این مسکن‌ها بیشتر با بهره‌گیری از تولیدات دامی (پشم گوسفند و مو بز) و طبیعت (چوب و برگ و سرشاخه‌های درختان، سنگ و خاک و گل و...) ساخته می‌شوند.

چادر پلاستیکی

سیاه چادر

3- آداب و رسوم

مهمترین مراسم در لرستان، آداب و سنن مربوط به عروسی (سور) و عزا (سوغ یا پُرس)، نوع پوشش و بازهای بومی است. بسیاری از سنت‌های برجسته و عمیقاً معنادار در این مراسم‌ها تجلی می‌یابد.

3-1- پوشاک در جامعه عشایری لرستان

3-1-1- زنان

پوشاک زنان لر بنا به موقعیت اجتماعی، اقتصادی و از طرفی شرایط سنی از ویژگی‌های مشخصی برخوردار است. پوشاک زنان جوان لر با پارچه‌های الوان در رنگ‌ها و طرح‌های شاد با سربندهای زیبا و رنگی می‌باشد که البته این تنوع رنگی همراه با تزئینات آن به وضعیت اقتصادی خانواده بستگی دارد. زنان مسن‌تر پارچه‌هایی به رنگ تیره و طرح‌های ساده و سربندی سیاه و سفید را ترجیح می‌دهند.

کِرَاس یا جُومَه: جومه یا کراس به عنوان تن‌پوش اصلی زنان لر شناخته می‌شود که عبارت است از پیراهن بلندی از پارچه‌های گلدار و رنگی که اندازه و بلندی آن تا روی پا می‌باشد و آستین‌های بلند و گشاد دارد. بریدگی کم یقه آن به وسیله پولک و اغلب با یک سکه کوچک نقره‌ای بسته می‌شود.

کُلَنجَه: این پوشش نیم تنه بدون آستین و دکمه است که از پارچه مخمل به رنگ‌های روشن و معمولاً قرمز و زرد دوخته می‌شود. حاشیه‌های جلوی کلنجه را با نوار و یراق‌های رنگی کرم‌دوژی می‌کنند و جلوی سینه آن را تا پایین به وسیله سکه‌های نقره‌ای گوشه‌دار زینت می‌دهند.

بال کُل (بال = آستین، کل = کوتاه): این پوشش عبارت است از لباس آستین کوتاه مخملی اغلب به رنگ‌های مشکی، سبز و قرمز که معمولاً روی پیراهن می‌پوشند و اندازه آن تا سر زانو و آستین‌هایش نیز تا زیر آرنج است. سر آستین‌ها و حاشیه جلوی آن را کرم‌دوژی می‌کنند. این لباس بدون دکمه و جلو باز است و در برخی مناطق لرستان به نام سَرَداری نیز شهرت دارد. یال: این پوشش کت مخملی است که نوعروسان و زنان جوان لرستانی عموماً هنگام مراسم شاد همچون عروسی‌ها از مخمل قرمز به تن می‌کنند. معمولاً بانوان و زنان مسن رنگ مشکی و سرمه‌ای آن را به تن می‌کنند.

شاوال یا پاپوش: این پوشش شلواری از پارچه مشکی و محکم است. دمپای این شلوار معمولاً تنگ و چسبیده به مچ پا است و گاهی بریدگی چند سانتی‌متری آن به وسیله پولک و یا سکه‌ای بسته می‌شود. در قسمت کمر شلوار از کش استفاده نمی‌شود و غالباً به وسیله یک بند ضخیم پنبه‌ای و یا پشمی آن را به کمر می‌بندند.

آژیه یا آجیده: این پوشش گیوه‌ای مخصوص می‌باشد که زیره آن که چند لایه چرم خالص و آجدار بوده است را هنرمندانی به نام آژیه‌کش آماده و پرداخته می‌کردند و رویه آن را زنان می‌بافتند. رویه این گیوه از نظر بافت به دو نوع مشخص زنانه و مردانه تقسیم می‌شد. این پای‌افزار از جمله سوغات بسیار مشهور و مرغوب خاص لرستان نیز بوده است.

سَرُون: حجاب و پوشش گیسوان عروسان لرستانی را به وسیله چارقدهای ظریف و نازک گلدار ابریشمی در رنگ‌های مختلف می‌پوشانند و به نحو خاصی سر عروس را با چند تخته از چارقدها می‌بندند و دنباله آن‌ها را از پشت سر آویزان می‌کنند. جلوی سرورن را به وسیله قطعه‌های طلا، نقره یا مهره‌های نفیس و زیبا تزئین می‌کنند. نوع رنگی این چارقدها را با تخت مشکی که دختران و زنان جوان از آن استفاده می‌کنند، گُل و نَی و ساده و بزرگ‌تر آن‌ها را که حاشیه‌های رنگی و ریشه‌دار هستند کت می‌گویند که اغلب سرورن بانوان لر از این نوع است.

تره: تره پارچه ابریشمی مخصوصی است که زنان لر به سر می‌بندند و به نام ساوه نیز خوانده می‌شود. تره را زنان لر در حالت عادی می‌بندند و برای شرکت در مراسم و جشن نوعی از آن را به نام گل و نی روی تره می‌بندند.

پوشش زنان عشایر لر

3-1-2- مردان

مردان لر دارای پوشش ساده‌ای می‌باشند که جنبه‌های تزئین آن کمتر است.
شال: شال پارچه بلند و سفیدی به عرض 60-90 سانتی‌متر و به طول 9-6 متر از جنس چلوار می‌باشد که آن را چند بار به دور کمر می‌پیچانند و در مواقع ضروری از آن به عنوان طناب و برای بستن جای زخم استفاده می‌کنند.
ستره: ستره قبای مخصوصی است که اندازه آن تا زیر زانو بوده و بیشتر در مواقع رسمی از آن استفاده می‌شود و از قدیمی‌ترین نوع پوشاک ایران است. طرح‌های گلدار و شاد برای مراسم شادی و جشن و طرح‌های ساده با رنگ‌های کم‌مایه در هنگام شرکت در مراسم عزا بکار می‌آید.
کلاه نمدی: کلاه مدور بدون لبه‌ای است که از نمد تهیه می‌شود.
کپنک یا فرجی: یک نوع قبای نمدی پشمی محکم است که معمولاً مورد استفاده چوپانان می‌باشد و در مواقع جنگ از آن به عنوان لباس رزم استفاده می‌شود زیرا ترکیب بسیار فشرده‌ای در تهیه آن بکار رفته است.

Photo: Maryam Rahmanian

www.chtn.ir

چوغا یا چوخوا: چوغا نوعی بالاپوش مردانه است که بیشتر در منطقه ازنا و الیگودرز مورد استفاده قرار می‌گیرد. شلوار دبیت: شلوار دبیت که دمپای آن بسیار گشاد و زیباست، جلوه ویژه‌ای به مردان لر می‌بخشد و نماد مرد لر بختیاری است.

2-3- مراسم عروسی (سور):

بعد از مقدماتی شامل: نشان کردن، سنجش (سرژ)، خواستگاری (کیخائی)، نامزدی (دیاری، دسگیرونی) و حنابندان در میان نوای شور انگیز سرنا (ساز) و دهل، یا کمانچه (تال) و تنبک برپا می‌شود. پیر و جوان، زن و مرد، دست در دست هم، حلقه زنان و همهانگ با نوازندگان بومی، در پی رقصی کارآزموده (سرچویی)، که پیشاپیش آن‌ها هنرنمایی می‌کند، به شادی و پای کوبی می‌پردازند.

رقاصان (بازنه‌ها) معمولاً رقص (بازی) را با آهنگی سنگین و کند آغاز، و سپس هم آوا با آهنگ‌های تند شانه شکی، دو پا و سه پا، شوری تحسین انگیز برپا می‌کنند که هر تماشاگری را مجذوب می‌سازد. همسرایی آواهای محلی بر نشاط مراسم می‌افزاید.

3-3- مراسم عزا (سوغ یا پُرس):

سوغ یا پُرس با شیون زنان و آوای حزن انگیز مردان آغاز می‌شود. همسرایی پرسوز و گداز زنان با آوای غم انگیز مویه (سرو یا مور؛ اشعار غمگین محلی که بیشتر در وصف خصوصیات متوفی است) زنان سوگوار، در حسرت عزیز از دست رفته جز لاینفک این مراسم است. گل مالی بر روی سر و شانه‌ها نیز از رسوم ویژه این قوم است (این مراسم در روز عاشورا بیشتر خود را نشان می‌دهد). توشمال‌ها (نوازندگان بومی) در بعضی مراسمات بویژه در سوگ بزرگان و جوانان می‌نوازند. کُتل کردن اسب (تزیین اسب) در مرگ بزرگان، قربانی نمودن گوسفند پیشاپیش جنازه، رقص دسته جمعی را آ و همسرایی ابیاتی شیوا و آهنگین توسط مردان، از جمله مراسمی بود که در گذشته، در میان بیشتر طوایف لر اجرا می‌شد اما امروزه به ندرت صورت می‌گیرد.

کتل (تزیین اسب)

گل مالی در مراسمات عزا بویژه روز عاشورا

3-4- بازی‌ها

بازی‌های محلی زیادی در بین عشایر لر وجود دارد. هَرزگو (تاب بازی: معمولا طناب را به درختان آویز می‌کنند)، کشتی لری (زورون سافونه)، طناب کشی، جفتون (مسابقه دویدن: بیشتر بین نوجوانان)، دال پلو و اسب سواری از مهمترین بازی‌ها و سرگرمی‌های عشایر لر می‌باشند. در ادامه به جزییات بیشتر در مورد بازی دال پلو و زورون سافونه به عنوان اصلی‌ترین بازی‌های محلی لرستان پرداخته می‌شود.

3-4-1- بازی دال پلو

در این بازی چند نفر به دو دسته تقسیم می‌شوند که معمولا دو دسته سه نفری یا بیشتر می‌باشند. هر دسته به فاصله 10 الی 20 متر دورتر از یکدیگر و روبروی هم قرار می‌گیرند.

هر دسته در جایی که ایستاده‌اند سه عدد سنگ بعنوان هدف که هر یک تقریبا بطول 25 و بعرض 15 سانتی متر می‌باشد طوری در محل خود (روبروی دسته مقابل) پشت سر هم قرار می‌دهند که فاصله سنگ‌ها یک متر باشد و این سنگ‌ها را بصورت عمودی در یک خط مستقیم در زمین فرو می‌کنند که راست بایستد. بنابراین اکنون هر دسته سه عدد سنگ خود را که به آن "دال"¹ یا هدف می‌گویند، در کنار خود و روبروی سه دال دسته مقابل قرار داده‌اند که حدودا به فاصله 10 الی 20 متر دورتر از آن‌ها و روبرویشان ایستاده‌اند.

¹ dal

اکنون دسته‌ای که بازی را شروع می‌کند می‌بایست هر نفر یک سنگ که به وزن و اندازه توانایی جسمی او می‌باشد به طرف دال‌های دسته مقابل پرتاب نماید. البته اندازه سنگی را که به طرف دال‌ها پرتاب می‌کنند اختیاری است اما معمولاً² این سنگ‌ها را به اندازه دو مشت و به شکل کروی یا بیضی انتخاب کرده بسوی هدف‌ها پرتاب می‌نمایند. دسته‌ای که افراشد سنگ‌ها را پرتاب کرده باشند کنار می‌کشند تا افراد دسته مقابل بطرف دال‌های آنان سنگ پرتاب نمایند.

اگر دسته‌ای بتواند با پرتاب سنگ در یک دور بازی هر سه دال دسته مقابل را بیاندازد و دسته مقابل با پرتاب سنگ نتوانسته باشد حتی یک دال از آن‌ها را بیاندازد، این خود یک "مر^۲" (یک دور بازی) حساب می‌شود و امتیاز کامل را می‌گیرد. در غیر این صورت "تیل^۳" (نیم یا نصف) محسوب می‌شود و نیم امتیاز می‌گیرند. تنها در صورتی که تیمی نیم امتیاز بگیرد جای دو تیم عوض می‌شود. تعداد امتیازات توافقی است و معمولاً در ابتدای بازی تعیین می‌شود.

در این بازی اگر یک نفر از دسته‌ها با پرتاب سنگ یک دال از حریف مقابل را بیاندازد در همان یک‌دور می‌بایست یک سنگ اضافه بعنوان جایزه پرتاب کند و اگر دو دال از حریف مقابل انداخته باشد در همان دور می‌تواند دو سنگ دیگر پرتاب نماید. در پایان قابل ذکر است این بازی محدودیت سنی و جنسی ندارد.

3-4-2- کشتی لری (زوروسافونه)

این کشتی محلی در مناطق مختلف لرستان بنام‌های کشتی دست زیر بالا یا "زورون سافونه"، نامیده شده و از قدیم الایام در میان عشایر و طوایف مختلف لرستان مرسوم و رایج است، مسابقه این کشتی با لباس محلی و پای برهنه انجام گرفته و همراه با ساز و دهل می‌باشد. مسابقه بین دو نفر برگزار می‌شود.

زمان کشتی 15 دقیقه است که بدون توقف ادامه خواهد داشت. در صورتی که پس از مدت مذکور نتیجه‌ای عاید نشود پنج دقیقه استراحت داده شده و کشتی مجدداً آغاز می‌شود.

کشتی با دست زیر بالا، شروع می‌شود و بر خلاف کشتی‌های فرنگی و آزاد کشتی‌گیران تنها از دست برای دست و از پا جهت پا استفاده می‌کنند و مجاز به استفاده دست برای پا و بالعکس نیستند، که خطا محسوب می‌شود. کشتی‌گیران برای اجرای فن می‌توانند لباس همدیگر را نیز بگیرند.

فنونی که در این کشتی به کار گرفته می‌شود عبارت است از: لنگ، پشت یا قل پشته، فن کمر. در طول مسابقه هیچ گونه خطاری از جهت کم کاری و یا امتیازی از جهت پرکار بودن داده نمی‌شود.

4- تغییرات معیشتی

- ماشینی شدن کوچ
- استفاده از معیشت مکمل مثل زنبورداری و شیلات در کنار دامداری و کشاورزی
- ورود ماشین و تکنولوژی به زندگی عشایر
- استفاده از وسایل برقی (بسیاری از عشایر موتور برق سیار دارند) مثل یخچال، مشک دوغ
- کم شدن چهارپایان بارکش مثل قاطر، اسب و الاغ به دلیل ماشینی شدن کوچ
- بیشتر شدن استفاده از چادرهای برزنتی و پلاستیکی و ساختمان‌های کاه و گلی به جای سیاه چادر بویژه در قشلاق (زمستان)
- استفاده گسترده از تانکرهای آب به دلیل خشکسالی‌های اخیر و خشک شدن چشمه‌ها و جویبارها که این امر باعث افزایش هزینه زندگی عشایری شده است.

² marr

³ til

- افزایش استفاده از علوفه دستی؛ در گذشته دامداری بیشتر متکی به مراتع بود، امروزه به دلیل از بین رفتن عوامل
- اسکان اجباری و خودجوش بعضی از عشایر و تبدیل دامداری باز به دامداری بسته توسط دولت

5- مشکلات معیشتی

- عدم بازار خرید مناسب برای دام و محصولات دامی عشایر توسط دولت و یا تعاونی‌ها
- سوء استفاده دلالان و سودجویان در خرید محصولات دامی با نازلترین قیمت
- نداشتن بیمه مناسب برای دام و دامداران
- خشک شدن چشمه‌ها و جویبارها در اثر خشکسالی‌های اخیر و وابستگی شدید عشایر به استفاده از تانکرهای آب
- عدم سوخت‌رسانی مناسب و به موقع به عشایر و استفاده عشایر از هیزم
- خطر مواجه شدن با حیوانات درنده
- مبتلا شدن به بیماری‌های مشترک بین انسان و دام (بسیاری از عشایر منطقه به بیماری تب مالت مبتلا شدند)
- ضعیف شدن جنگل‌ها و مراتع و وابستگی بیشتر به علوفه دستی
- از بین رفتن ایل راه‌ها
- خفه شدن دام‌ها در حین کوچ ماشینی

